

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA MASHG'ULOTLARNI TASHKIL QILISH

Mayliyeva Nasiba Axmedovna

Urganch Ranch texnologiya universiteti “Maktabgacha ta'lim pedagogikasi va psixologiyasi” yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada, ta'lim tizimining asosiy bo'g'ini bo'lmish maktabgacha ta'lim tizimidagi mashg'ulotlar ularning foydasi, bolalar kelajagi uchun ta'siri yoritilgan. Bolalarga mashg'ulotlarni o'zlari erkin holda tanlashlariga imkon yaratish ularning kelajakda o'zlarining mustaqil fikri, o'zlarining shaxsiy qarori shakllanishiga zamin yaratishiga poydevor bo'lishini har bir ota – ona, nainki, farzand tarbiyasi uchun mas'ul hisoblangan har bir shaxs anglagan bo'lmog'i lozim.

Kalit so'zlar: pedagog - tarbiyachi, xalq ta'limi, maktabgacha ta'lim tashkilotining tarbiya dasturi, informatsiya, frontal mashg'ulot, ekskursiya, gigiyenik tarbiya, xulq madaniyati, didaktik o'yinlar, fikr yuritish malakasi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida faoliyat yuritayotgan xar bir pedagog - tarbiyachi bolalar uchun avvalo ona, do'st va albatta ota kabi bo'lishi lozim. Chunki, ona kabi – mehribon, g'amxo'r va jonkuyari bo'lmasa kerak. Do'st esa insonni chin qalbdan va samimiy tushuna oladi. Har qanday sharoitda chin do'stga suyansa bo'ladi. Ota – xayotdagi har bir farzand atalmish shaxsning, xox u katta bo'lsin, xox kichkina bola bo'lsin xaqiqiy va beminnat suyanchimiz, qalqonimizdir. Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilari ham har bir bola uchun ana shunday ma'suliyatli vazifani zimmasiga olgan holda faoliyat yuritadilar. Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi oylik, yillik, haftalik mavzular Xalq ta'limi tomonidan aniq va ravshan tuzilgan bo'lishiga qaramay, mohir tarbiyachi uni to'ldira oladi. Chunki bolalar bir xillikdan zerikadilar. Shunga muvofiq tarbiyachi har bir kun uchun yangilik qilishi, bolalarni mashg'ulotga jalb qila olishi lozim.

Albatta, bolalarning qiziqishlarini xam inobatga olgan holda faoliyat boradi. Chunki, har bir bolaning alohida qiziqishlari, alohida dunyosi bor. Shunga muvofiq, bolalarga rivojlantiruvchi markazlarni tanlashiga imkon yaratish lozim.

Mashg'ulot ta'lim muassasida bolalarga ta'lim berishning asosiy shaklidir. Mashg'ulot – pedagogning bolalarni kerakli bilim va malakalardan frontal holda xabardor qilishidir. Tarbiyachi bolalarga ta'lim berishni kun davomida amalga oshiradi: ularning bilimlarini boyitadi, madaniy, gigiyenik, xulq madaniyati, gaplashish nutqi, sanoq-hisob harakatlari kabi turli tuman malaka va ko'nikmalarini shakllantirib boradi. Ammo ta'lim berishda bosh rol ni mashg'ulot egallaydi. Mashg'ulotlar maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'limni tashkil etish shaklidir. Ta'lim

shakli deganda ta'lim beruvchi pedagog va bolalarning maxsus tashkil etilgan faoliyati tushuniladi va kun tartibida ma'lum bir vaqtda o'tkaziladi. Ta'lim shakli bolalar soni, pedagog va bolalar o'rtasidagi o'zaro ta'sir xususiyatiga, o'tkazish joyiga shuningdek, kun tartibida egallagan o'rniga qarab bir-biridan farq qiladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'limning frontal (umumiy), jamoaviy va yakka tartibdagi shakllaridan foydalaniladi. Bundan tashqari, bolalarga ta'lim berish ishlari ekskursiya, didaktik o'yinlar orqali, kun davomida bolalarning mashg'ulotdan tashqari har xil faoliyatlarida, ularning o'yinlariga rahbarlik qilish jarayonida amalga oshirilib boriladi. Mashg'ulot maktabgacha ta'lim yoshidagi hamma bolalar uchun majburiydir: unda dastur mazmuni belgilab berilgan, kun tartibida unga ma'lum o'rin va vaqt ajratilgan. Mashg'ulot tarbiyachi rahbarligida o'tkaziladi, tarbiyachi mashg'ulotda bolalarni yangi bilimlardan xabardor qiladi, bolalarning amaliy mashg'ulotlarini tashkil etadi. O'quv materialining mazmuni asta-sekin murakkablashtirilib boriladi. Mashg'ulot bolalarni maktabga tayyorlashda katta ahamiyatga ega. Mashg'ulot orqali bolalar o'quv malakasini egallab oladilar. Ularda barqaror diqqat, irodani, diqqatni jalb eta olish kabi qobiliyatlar rivojlanadi. Izchillik bilan ta'lim berish natijasida bilimga qiziqishlar rivojlana boradi. Bolalarga bilim berishning jamoa usulida olib borish katta ahamiyatga ega: birgalikdagi faoliyatda bolalar bir-birlariga faol ta'sir etishadi, o'z tashabbusi, topog'onligini namoyon qilish imkoniyati tug'iladi. Bolalar oldiga umumiy zo'r berishning talab etuvchi vazifa qo'yilganda birgalikda qayg'urishadi, jamoatchilik xissi shakllanadi. Ekskursiyalar, rasm qirqib yopishtirish, qurish yasash ishlarini birgalikda bajarish, umumiy raqs-o'yinlarini ijro etish, badiiy asarlarni eshitish, o'qishda paydo bo'lgan birgalikdagi kechinmalar bolalarning birlashgan do'stona jamoasini yaratishga yordam beradi. Mashg'ulotda ta'lim berish orqali bolalarda maktabdagi o'qishga qiziqish tarbiyalanadi, javobgarlik xissi, o'zini tuta olish, mehnat qilishga intilish odati, topshirilgan ishni bajarish kabi to'g'ri sifatlar hosil qilinadi. Bolalarni maktab ta'limiga ruhiy jihatdan tayyorlashni ularning boshlang'ich sinflarda dastur materialini yaxshi o'zlashtirib olishlarini ta'minlovchi bilim va malakalar mashg'ulotlar jarayonida hosil qilinadi. Mashg'ulotlarda bolalarda mustaqil fikr yuritish malakasi tarkib toptiriladi, tarbiyachilarga quloq solish, ularning fikriga ergashish, hikoya qilinayotgan hikoyalardan voqeadagi asosiy g'oyalarni ajrata olish, qisqacha umumlashtirish kabi malakalarni rivojlantirishga katta e'tibor beriladi. Mashg'ulotda tarbiya vazifalari hal etiladi. Mashg'ulot bolalarning yosh va o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olib ma'lum izchillikda olib boriladi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti ta'lim-tarbiya dasturida har bir yosh guruhda hafta davomida o'tkaziladigan mashg'ulotlar soni va vaqti belgilab qo'yilgan. Tayyorlov guruhlarida mashg'ulotlar orqali bolalarda tashabbuskorlik va mustaqillik, bilimga qiziquvchanlik, faol tafakkur qilish, taqqoslash, umumlashtirish, xulosalar chiqarish

kabi malakalar tarbiyalab boriladi. Bolalarda kuzatuvchanlik, javobgarlik xissi takomillashtirilib boriladi, ularda mehnat qilish malakasi va xohishi tarbiyalanadi. Bolalarni mustaqillikka o'rgatish ishi muntazam amalga oshirib boriladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida kichkintoylarni tevarak-atrofdagi hayot, tabiat bilan tanishtirish, ularning nutqini, eng oddiy matematik tasavvurlarini o'stirish mashg'ulotlari, musiqa mashg'ulotlari, qurish-yasash, jismoniy tarbiya mashg'ulotlari olib boriladi. Ilk yoshdagi bolalar bilan olib boriladigan mashg'ulotlar katta yoshdagi kishilarning har bir bola bilan rejali suratda muomalada bo'lishidan iborat bo'lib, bu mashg'ulotlarning maqsadi bolalarning nutqi va harakatini rivojlantirib borishdir; bu esa bolalarni mashg'ulotlarga tayyorlash bosqichidir; go'daklar ixtiyoriy diqqat o'sib borgani sari, bunday mashg'ulotlar bir necha bola bilan, keyinchalik esa butun guruh bolalari bilan bir yo'la olib boriladi. Mashg'ulot jadvalini tuzish talablari :

1. Mashg'ulotlarni dasturning hamma bo'limlari bo'yicha xaftaga teng taqsimlash
 2. Haftaning biribchi va oxirgi kunlariga osonroq mashg'ulotlarni rejalashtirish
 3. Kun davomida birinchi bo'lib bolalardan aqliy zo'r berishni talab etadigan mashg'ulotlarni rejalashtirish (matematika, ona tili, tevarak atrof bilan tanishtirish), ikkinchi bo'lib yengilroqlarini rejalashtirish (tasviriyl faoliyat, musiqa)
- Mashg'ulotlarda ta'lim berish bolalardan aqliy va jismoniy zo'r berishni talab etadi, ya'ni u bolani aktiv faoliyati bilan bog'liq bo'lib bola ma'lum natijaga erishish uchun intiladi, bu esa boladan uzoq va davomli ixtiyoriy diqqatni talab etadi. Shuning uchun mashg'ulotga tayyorlanishda bolalar yoshini, imkoniyatini e'tiborga olish zarur: mashg'ulotning vaqtini, kun tartibidagi o'rnini dasturning har xil bo'limlarini to'g'ri almashtirib turishni oldindan o'ylab, aniq belgilab olish zarur. Mashg'ulotlarni kunning birinchi yarmida o'tkazish maqsadga muvofiqdir, chunki, birinchidan bola ertalabki soatlarda aqliy vazifani yaxshi bajara oladi, xona tabiiy yorug'lik bilan yaxshi ta'minlangan bo'ladi. Har bir yosh guruhida necha marta mashg'ulot o'tkazilishi, uning mazmuni va har bir mashg'ulot yosh guruhlari bo'yicha necha daqiqa davom etishi maktabgacha ta'lim tashkilotining tarbiya dasturida ularning yosh xususiyatlarini e'tiborga olgan holda belgilab berilgan. Birinchi kichik guruhda mashg'ulot bolalarni ikki guruhga bo'lgan holda o'tiladi. Guruhlardagi bolalar soni har doim bir xil bo'ladi. Mashg'ulot jadvalini tuzganda haftada bolalarning ish qobiliyati yuqoriroq bo'ladigan kun tanlanadi. Ma'lumki, xaftaning o'rtalarida (seshanba, chorshanba, payshanba) bolalarning ish qobiliyati yuqori bo'lar ekan, bu kunlarga bolalarning aktiv faoliyatini talab etuvchi murakkabroq mashg'ulot tanlanadi, elementar matematika, nutqni rivojlantirish, savodga o'rgatish kabilar. Jadval tuzganda bu mashg'ulotlarni birinchi qo'yish kerak, bolalardan ko'p harakat qilishni, xisliy zo'riqishni talab etuvchi mashg'ulotlar (musiqa, jismoniy tarbiya, tasviriyl faoliyat) ikkinchi qilib qo'yildi. Bolalar o'zlashtirib oladigan bilimlar

mazmuni tarbiyalovchi bo'lishi kerak. Maktabgacha tarbiya tashkiloti dasturi maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda tabiat haqidagi bilimlarning (bular tabiatga muhabbat uyg'otadi, o'simliklar va hayvonlarga g'amxo'rlik bilan qarash xissini tarbiyalaydi), tarkib toptirishni nazarda tutadi: bilimlarni o'zlashtirib olish asosida bolalarda jonajon shahriga, o'z vataniga, xalqiga muhabbat, ulug' kishilarga muhabbat va hurmat, o'lkaning ijtimoiy hayotiga qiziqish paydo bo'ladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy xodisalar, voqealar to'g'risida, umumlashgan tasavvurlar tarkib topadi. Masalan, qo'shni o'lkalardagi bolalarning hayoti, oddiy kishilarning mehnati, boshqa xalqlarning hayoti va do'stligi haqidagi dastlabki tasavvurlar vujudga keladi. Tarbiyachi yangi mashg'ulotlarning mazmunini belgilar ekan, ular u yoki bu mashg'ulotlarda o'zlashtirilgan bilimlar bilan qanday bog'lanishini o'ylab ko'radi.

Aynan maktabgacha yoshdagi bolalarda jamoa bo'lib ishlagan ma'qul. Sababi ular do'stlari orasida o'zini erkin tutadi. Ulardan ko'rib bilmagan narsalarini o'rganadi. Jamoadoshlarini oldida uyalmasdan ishtirok etadi. Shuning uchun ham ko'p mashg'ulotlar jamoa bo'lib ishlash uchun mo'ljallangan. Mashg'ulot jarayonini o'tkazib olib ularga erkin mashqlar qilsak bo'ladi. Chunki ko'pincha bola bo'sh qolmasligi uchun u bilan turli o'yinlar ham o'ynashadi, yoki jismoniy harakatlar qilishadi. Mashg'ulotni ham o'tib oldik, mashq bajardik albatta ularni energiyasi kamayadi, ularni ovqatlantirib, uhlash uchun yotqizsak ham bo'ladi. Dam olib miya faoliyati energiyaga to'lganidan keyin yana kunning yarim qismida turli o'yinlarni bola bilan harakatda kunimizni o'tkazsak bo'ladi.

Xulosa. Shuni ta'kidlash joizki, maktabgacha ta'lim tashkilotidagi o'tayotgan har bir kun unda tarbiyalanayotgan tarbiyalanuvchi uchun qiziqarli va ta'limiy – tarbiyaviy ruhda o'tmog'i darkor. Bunda tarbiyachining shaxsiy kompetensiyasi va malakaviy kompetensiyasi muxim ro'l o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qodirova F.R., Qodirova R.M. Bolalar nutqini rivojlantirish nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: «Istiqlol», 2006.

2. “Ilk qadam” davlat o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining 2018-yil 7-iyuldagi 4-sonli hay'at yig'ilishi qarori bilan tasdiqlangan va nashr etilgan dasturi.

3. Г.И.ХАСАНОВА “Таълим жараёнида дастурлаштирилган ўқитиш технологиясидан фойдаланишнинг афзалликлари” Жиззах: 2020. 420 бет. 223-225 б

4. Хасанова, Г. (2021). Олий таълим муассасалари педагогларининг Креатив қобилиятларини ривожлантиришнинг мазмуни. Academic Research in Educational Sciences, 2(1), 778-782 5. М.Усмонова. Ўқувчи шахсига йўналтирилган педагогик технологиялар Таълим технологиялари. 2016 йил. 4-с